पृथ्वी परमेश्वराची आहे, म्हणून जमिनीवर सर्वांची मालकी.... -विनोबा

दैनिक साम्ययोग-

विनोबा-वार्ता

मासिक वर्गणी १.५० न. पै.

अंक : १०६) वर्धा, शनिवार ता. १८ जुलई १९६४ (मूल्य ५ न.पै.

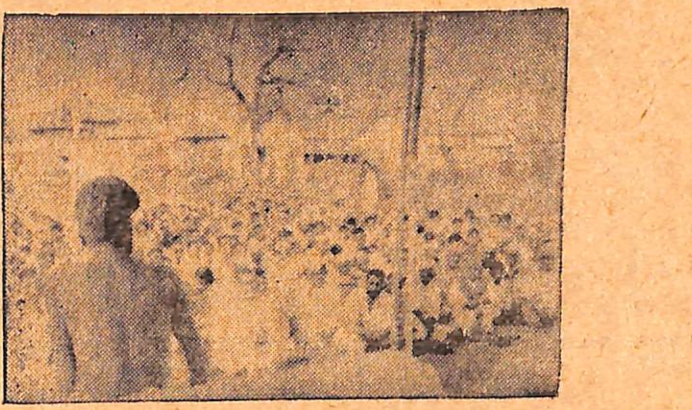

सामूहिक सभेत विनोबा

यह्व-शक्ति तू.

कालच्या अंक नं. १०५ मधे 'स्कंद-विनायक' ह्या नांवावरील विनोबाजींचे प्रवचन दिले होते. आजच्या अंकात 'यह्व-शक्ति तू' व 'ईशुपिता प्रभु तू' या नांवांवरील प्रवचने देत आहोत. -संपादक

काल आपण ब्रह्म आणि मज्द ही भगवन्ताची दोन नांवे पाहिली, आज यह्व आणि शक्ति ही दोन नांवे पाहणार. त्यांतले शक्ति हे नाव आपल्या देशातलेच आहे. आणि यह्व हे नांव ज्यू लोकांचे आहे. हे ज्यू लोक कुठे राहतात? तसे ते सर्व जगांत कुठेना कुठे आहेतच. आपल्याकडे त्यांना बेने-इस्त्रायल म्हणतात. पुष्कळ वर्षांपूर्वी, इसवी सनापूर्वी, म्हणजे दोन हजार वर्षांपूर्वी ते भारतात आले. माझा जन्म कुलाबा जिल्ह्यातला आहे. त्या जिल्ह्यात बेने इस्त्रायल लोक पुष्कळ आहेत. ते लोक मुख्यत: व्यापार करतात. त्या लोकांच्या देवाचे जे नांव आहे त्याला इंग्लिशमध्यें जुह्वा म्हणतात. पण यहुदीत यह्वा म्हणतात. आपण उलट करतो. यमुना लिहितो आणि जमुना म्हणतो. तसे इंग्लिशमध्ये जुह्वा लिहितात आणि यहुदीत यह्वा म्हणतात. हा यह्वा शब्द आपल्या वेदातला आहे. ऋग्वेदात यह्वा नाव आहे. यहुदी लोकांना हे माहीत नाही. एकदा पॅलेस्टाइनचा एक मनुष्य आला होता. पॅलेस्टाईनमध्ये यहुदी लोक राहतात. तो म्हणाला, ईश्वराची नांवे अनेक लोक घेतात पण आमच्या ईश्वराचे नाव घेत नाहीत. आम्ही यहुदी लोक कोणाला त्रास देत नाही म्हणून आमचे नांव कोणी घेत नाहीत. मी त्याला सांगितले कीं मी तुमच्या देवाचे नांव घेतले आणि मग त्याला म्हणून दाखविले 'यह्व-शक्ति तूं' तेव्हा तो म्हणाला, हा गड्या, आहे आमचे नांव. आम्ही त्याला यह्वा म्हणतो. आम्ही एका कोपऱ्यांत राहतो. पण तुम्हाला आमची पर्वा आहे.

वेदात यह्व शब्दाचा अर्थ होतो जवान, परमेश्वर जवान आहे ही कल्पना आहे. म्हातारा झाला तर मग मरूनहि जाईल. म्हणून परमेश्वर हा तरुण आहे. उत्साहाने भरलेला आहे. आता येथे पुष्कळ लोक जवान आहेत. पुष्कळ लोक तरुणपणी ईश्वराला विसरतात आणि म्हातारपणी आठवतात. तरुणपणांत ईश्वराला विसरायचे नाही. यह्व म्हणजे सदा तरुण, ताजातवाना, दुर्बल नाही, मजबूत. 'युगे अठ्ठावीस विटेवरीं उभा' तुम्ही केव्हाहि या, तो उद्धार करायला तयार आहे. असा परमेश्वर नेहमी बलवान् राहणार. ते नांव यहुदी लोक घेतात.

दुसरे नांव शक्ति हे आहे. हे नांव आपल्या इकडचे आहे. काली, चंडी वाघावर उभी असते. ती आणि महिषासुर मर्दिनी तिच्यासमोर रेडा असतो आणि त्या रेड्यावर भाला मारलेला असतो. ती शक्ति आहे. पूर्वीच्या काळी हिंदुस्थानांत जंगले होती. आता आपण राहतो आहोत ते दंडकारण्य होते. आग्र्यापासून नाशिकापर्यंत जंगलच जंगल आणि इतके दाट की वानरे ह्या झाडावरून त्या झाडावर अशा उड्या मारीत थेट मथुरेहून नाशिकाला जायची. आता मोठमोठी शहरे झाली; पण तेव्हा प्रत्येकाचे कामच होते जंगले तोडायचे. त्यावेळी शक्तिदेवी मानली, जंगले तोडायची. जंगलात भयंकर जनावरे असत, म्हणून शक्तिदेवी मानली. मग जंगले तोडली गेली आणि माणसाच्या हातात जमिनी आल्या. ज्या लोकांच्या हातात जमिनी आल्या ते लोक मालगुजार झाले. तेव्हांपासून ते मालगुजार आहेत आणि जमिनी दाबून बसले. पण आता सर्व जमीन गांवसभेची आणि प्रत्येक गांव ग्रामदान असे हिंदुस्थानात होणार आहे. पृथ्वी परमेश्वराची आहे, म्हणून जमिनीवर सर्वांची मालकी. पण त्यावेळी जंगले होती. जंगले तोडण्याचे काम ज्यांनी केले त्यांनी परमेश्वराला शक्ति नांव दिले. शक्तीला जे लोक देव मानतात त्यांना शाक्त म्हणतात. बंगालमध्ये शाक्त पुष्कळ असतात. शैव म्हणजे शंकराचे उपासक, वैष्णव म्हणजे विष्णूचे उपासक. शाक्त म्हणजे शक्तीचे उपासक. तर यह्व आणि शक्ति अशी दोन नांवे आज सांगितली.

ब्रह्मविद्या मंदिर
९-७-६४

प्रार्थना प्रवचन

ईशुपिता प्रभु तू

आज आपण देवाच्या आणखी दोन नांवांचा विचार करणार आहोत. एक आहे पिता. दुसरा आहे प्रभु. पिता म्हणतांना ईशुपिता म्हणतो. आपल्याकडे अनेक महापुरुष होऊन गेले. ज्ञानदेव, तुलसीदास व कबीर होऊन गेले तसे तिकडे पॅलेस्टाईनमध्यें फार मोठे महापुरुष होऊन गेले. त्याचे नांव येशूख्रिस्त. जसे आम्ही रामाला अवतार मानतो, कृष्णाला अवतार मानतो तसे ते लोक येशूला अवतार मानतात. त्याला सर्व लोकांनी मिळून खिळे ठोकून मारला. इतका त्याचा छळ केला. कधीं कधीं लोक असे मूढ बनतात. महापुरुषाचे म्हणणें त्यांना समजत नाही. आणि म्हणून ते त्यांना त्रास देतात. आपल्याकडेहि तुकाराम-ज्ञानदेवांना त्रास दिला. विचार न समजून लोक त्रास देतात. तसे याला खिळे ठोकून मारले. त्यानंतर करोडो लोक याचे भक्त झाले. युरोपमध्यें जितकी राष्ट्रें आहेत तितकी सर्व ख्रिस्ती आहेत. हिंदुस्थानातहि कोटी सव्वाकोटी ख्रिश्चन आहेत. एवढा मोठा धर्म पसरला त्या धर्माने काय शिकविले? मनुष्यमात्राची सेवा करावी. दुर्जनतेचा प्रतिकार सज्जनतेने करावा. कोणी म्हणाला, मी तुला मारतो तर म्हणावे मार. किती मारायचे तेवढे मार. मी हात उचलत नाही, रागवत नाहीं. त्या ऐवजी मारायला लागला किंवा पळ काढायला लागला तर भित्रा झाला. पण म्हणावे, मी मारणार नाही, रागावणार नाही, प्रेमच करणार. असे तुम्ही करूं शकाल का? असें करणें सोपे आहे तुम्ही रागावला नाही, मारले नाही तर तो मारून मारून थकेल. शांत रहावे.

वाल्मीकि होता. त्याने एवढे मोठे रामायण लिहिले. तो पूर्वी काय करीत असे? दरोडे घालीत असे. एकदा नारद गात गात त्या रस्त्याने चालले होते. आपली वीणा वाजवीत, जप करीत चालले होते. तेव्हां हा वाल्मीकि लुटारू नारदाला मारायला धाऊन आला. नारद शांत उभे राहिले. तेव्हां त्याला आश्चर्य वाटले की ही काही मामुली बाब नाही. हा मारायला येत नाहीं किंवा पळून जात नाहीं. हा कांहीं निराळाच प्राणी आहे. तेव्हां तो नारदा समोर ताठ उभा राहिला. नारदाने त्याला विचारले, तू मनुष्य मारून काय करतोस? तो म्हणाला 'शिजवून खातो' मी मारतो आणि बायको शिजविते. नारदाने विचारले असें केल्याने पाप लागते ना? तेव्हा तो म्हणाला 'हो लागते.' नारद म्हणाले 'मग असे कर मी येथें थांबतो. तू घरी जाऊन बायकोला विचारून ये कीं मी तुमच्यासाठीं पाप करतो तर तुम्ही माझ्या पापाचे वाटेकरी व्हाल का?' तो घरी गेला आणि त्याने बायकोला विचारले तर बायको म्हणाली, मी कशाला वाटेकरी होऊं? तू जे आणून देतोस ते मी शिजविते. तू गहू आणलास तर पोळी करीन. ज्वारी आणलीस तर भाकरी करीन. तू मनुष्याची मुंडकी आणून देतोस तर ती मी शिजवून देते. मला कसले पाप! हे ऐकल्यावर त्याचे डोळे उघडले. बायकोसाठी माणसे मारली पण ती पापाचा वाटा घ्यायला तयार नाहीं. तेव्हा त्याला पश्चाताप झाला. तो परत आला. नारद त्याला म्हणाले, आता काय करतोस? आता मला मारत असशील तर मार. आतापर्यंत माझ्या कडून फार पाप झाले असे म्हणून तो रडू लागला. मग नारदाने त्याला म्हटले कीं घाबरू नकोस. प्रभूला शरण जा—मग तो कितीहि पापी असला तरी पश्चात्ताप झाला तर त्याचा उद्धार होतो--तेव्हा त्याने ठरविले की यापुढे पाप करायचे नाही, आणि त्याचा उद्धार झाला. कितीहि दिवसांचा पापी असला तरी पश्चात्ताप झाला तर सुधरायला पळभरहि वेळ लागत नाही. समजा एखादी गुहा आहे. त्यांत हजारो वर्षांचा अंधार भरलेला आहे. तो कितीहि जुना असो पण तुम्ही कंदिल घेऊन तिथे गेलात तर तिथे अंधार राहणार नाही. एका क्षणांत तो नाहीसा होईल. तसेच भगवंताची भक्ति असली तर मनुष्याचे सर्व पाप एका क्षणात नाहीसे होईल. कांही शिल्लक रहात नाही. तेव्हा तो रामजप करू लागला. मग मोठा कवि झाला आणि त्याने रामायण लिहिले. अशाप्रकारे नारद मार खायला तयार

(पृष्ठ २ वर पहा)

www.vinoba.in

ग्रामदानाने राष्ट्रीय प्रश्न सुटतील काय ?

प्राध्यापक आणि विद्यार्थी यांच्यासोबत विनोबाजींची चर्चा

(वर्धा येथील काही कॉलेज विद्यार्थी आणि प्राध्यापक मंडळी विनोबांना पवनार येथे भेटली. प्रारंभी प्राचार्य श्री. हातेकरजी ह्यांनी विनोबाजींना प्राध्यापक मंडळीची ओळख करून दिल्यानंतर काही लेखी ग्रामदानविषयक आणि आध्यात्मिक धर्मविषक प्रश्न विनोबांना विचारण्यांत आले. विनोबांनी दिलेल्या उत्तरांचा हा सारांश. –संपादक)

ग्रामदानाने सगळे राष्ट्रीय प्रश्न सुटतील काय, असा प्रश्न विचारण्यात आला आहे. हा फार चांगला प्रश्न आहे. देशापुढील अनेक प्रश्न अेखाद्या उपायाने सुटतील असे मानता येत नाही. पण मुख्य प्रश्न सुटण्यासाठी आधार मिळाला पाहिजे. हिंदुस्थानची ८० टक्के जनता खेड्यात राहते आणि २० टक्के शहरात राहते, जेवढे उत्पादन होते--भाजीपाला, धान्य, गळित, दूध-दही--ते सारेच्या सारे खेड्यातून होत असते. या मुख्य वस्तूंच्या आधारावर देह उभा राहतो. त्या सर्वंच खेडे गावात निर्माण होतात. म्हणून खेडे हा राष्ट्राचा आधार आहे.

गांव हा तळमजला

जिथे माणसे कमी आणि जिथे जमीन हि कमी असे देश आहेत तिथे (Industries) उद्योग असतात. सायंसच्या आधाराने काम चालते. त्या आधारे लोक जगतात. परतु जिथे उद्योग कमी, सायंस विकसित झाले नाही तेथे आधार खेड्यावर राहतो. आपले हे चारमजली घर आहे. खेडेगांव हा त्याचा पाया आहे. त्याचा वरचा मजला म्हणजे जिल्हा, त्याच्यावर प्रांत म्हणजे मुंबई आणि त्याच्यावर सेंट्रल म्हणजे दिल्ली असे हे घर आहे. आजपर्यंत आपण सेंट्रल आणि प्राव्हिन्स म्हणजे दिल्ली आणि मुंबई मजबूत व्हावी यावर लक्ष पुरविले पण घराच्या बाबत लक्षात घ्यावे लागते की खालचा मजला मजबूत बनला पाहिजे अन्यथा घर कोसळेल. गावे मजबूत नसली तर आपला टिकाव लागणार नाही. म्हणून शहरांनी गावांना सर्व प्रकारची मदत केली पाहिजे. गावात कच्चा माल पक्का करण्याचा उद्योग पाहिजे. आज असे होते की परदेश आमच्या शहरांना लुटतात आणि शहरे खेड्यांना लुटतात. गावचे मजूर गाव सोडून शहरात येतात आणि गावचे शिकलेले नोकरी मिळविण्यासाठी शहरात येतात. म्हणजे गावाची श्रमशक्ति आणि बुद्धिमत्ता शहरात येणार. मग बुद्धि व श्रमशक्ति सोडून गेली तर गावात मूर्ख राहणार आणि त्यांचे बैल राहणार. म्हणजे बैल आणि बैलोबा गावात राहणार.

खेड्यातील श्रमशक्ति शहरात येऊ लागली की शेती ओस पडेल. खेडी संपन्न केली पाहिजेत आणि ज्याला ॲमिनिटी म्हणतात जीवन सौंदर्य ते खेड्यात निर्माण झाले पाहिजे.

असंतोष म्हणजे चीन

कोणत्याहि अेका गोष्टीने तमाम सर्व प्रश्न सुटतील का? तमाम प्रश्न शिक्षणाने सुटतील का? उत्तर आहे नाही. कोणताहि अेक उपाय घेऊन सगळे प्रश्न सोडविण्याची जबाबदारी अेका उपायावर आहे असा दावा कोणी करू नये आणि आम्ही करीत नाही. खेड्यामध्ये असमाधान नसावे, खेडे स्वावलंबी असावे, म्हणून या ग्रामदानाच्या योजनेला मी 'डिफेन्स मेझर' असे नांव दिले आहे डिफेन्स आणि डेवलपमेंट (संरक्षण आणि विकास) ही विरोधी होता कामा नये. तो अेकमेकांना डिजनरेट करतील तर त्यात डेंजर (धोका) आहे. तुम्ही मिलिटरीवर ८०० कोटी रुपये खर्च करता आणि चीन ११०० कोटी रुपये खर्च करतो. व प्रत्येक जण आपल्या सीमेचे रक्षण करतो. परंतु ज्याची रखवाली करायची ते धन घरात पाहिजे असते. ते धन घरात नाही तर रखवाली कशाची करायची म्हणून सीमेवर तुम्ही सेना ठेवली आहे. ते ठीक आहे. त्याने बाहेरील आक्रमण रोकेल, परतु घरात जर असंतोषच राहिला तर गावागावात चीन पसरेल. असंतोष म्हणजे चीन.

असंतोषाचा परिणाम कम्युनिझम्

मी हल्ली अेक नवीन वाक्य बनविले आहे. हल्ली जे शिक्षण दिले जाते ते अगदी बेकार शिक्षण आहे. वीर्यहीन शिक्षण आहे. अनेक कॉलेजे वाढतात त्यामुळे शिक्षितांची संख्या वाढेल. हे चांगले आहे. पण शिक्षितांना नोकऱ्या हव्या असतात. आज पंचावन्न लाख सिव्हिल आणि पांच लाख मिलटरी नोकर आहेत. त्यात आणखी थोडी भर पडू शकेल. म्हणजे पासष्ट लाख नोकर झाले. आज २० टक्के लोक शिक्षित आहेत. आता हे शिक्षितांचे प्रमाण वाढले तरी त्यात धोका आहे आणि शिक्षितांचे प्रमाण घटले तरी त्यात धोका आहे. शिक्षितांचे प्रमाण वाढले तर कर्मशून्यता येईल आणि शिक्षितांचे प्रमाण घटले तर त्यांना विद्या नाही, जगातले काही समजत नाही असे होईल. ३०–३५ कोटी लोक शिक्षित झाले तरी नोकरी ६५ लाख लोकांना म्हणजे २ टक्के लोकांना मिळणार आणि बाकीचा जो समाज आहे तो असंतुष्ट बनणार. पूर्वीचे आमचे शास्त्रवचन आहे–

असंतुष्टः द्विजः नष्टः

मी त्यांत थोडा फरक केला आहे. मी म्हणतो–

असंतुष्टः द्विजः कॉम्युनिष्टः

आजच्या जमान्यातले द्विज म्हणजे हे शिकलेले लोक असंतुष्ट राहतील तर कम्युनिस्ट बनतील. म्हणजे. हे कम्युनिस्ट बनविण्याचे कारखाने कॉंग्रेस सरकारने खोलले आहेत.

कसे टिकाल ? शिक्षणात उद्योग पाहिजे. गावगाव ग्रामदानाने मजबूत बनतील, ग्रामदानाने मजुरात प्रेम बनेल, गावाचे आयोजन बनेल. आम्ही वर्धमान जिल्ह्यामध्ये नवद्विप येथे ठराव केला होता की सरकारने मोफत विणाई करून द्यावी. येथे तर कापूस आहे. सरकारने ती योजना मंजूर केली आहे. या मोफत विणाईमुळे पंधरा रुपयांची बचत होईल. आणि वर्ध्यामध्ये तीन साडेतीन टक्यांहून जास्त टॅक्स नाही. शिवाय गावागावाच्या रक्षणासाठी शांति–सेना आहे. म्हणजे ग्रामदान–ग्रामाभिमुख खादी आणि शांतिसेना अशी ही आमची त्रिविध योजना आहे

सुलभ ग्रामदानाचा फायदा

मला दुसरा प्रश्न विचारण्यात आला आहे की ग्रामदान केल्यानंतर बारभाईची शेती बनणार नाही कां ?

सुलभ ग्रामदानाविषयी चुकीची माहिती प्रश्न विचारणारास आहे. गावाला व्यक्तीने आपली ५ टक्के शेती (वीसावा हिस्सा) गावाला द्यावयाची. तो हिस्सा कायद्यात लिहिला जाईल. आणि व्यक्ति आपली जमीन गहाण टाकू शकत नाही. व्यक्तिगत शेती राहील वर्षभर पीक येईल त्याचा ४० वा हिस्सा ग्रामसभेला द्यावयाचा. आता खाते ग्रामसभेच्या नावानें राहील. त्यामुळे गावाला मदत सहजरित्या मिळेल. अशा प्रकारे बारभाईच्या शेतीचा आरोप चीनमधील शेतीवर किंवा रशियावर लागू होतो. इथे अेका बाजूनें स्वतंत्रता आहे. दुसऱ्या बाजूने समर्पण आहे. हिंदुस्थानमध्ये व्यक्ति स्वातंत्र्यावर बरेच आक्रमण येत आहे आणि त्याला रोकले पाहिजे हे आम्ही मानतो. सारा समाज सोशालिजम्‌कडे जात आहे. अशावेळी स्वतंत्रताहि पाहिजे आणि समर्पणहि पाहिजे. आणि हे दोन्ही लाभ ग्रामदानामध्यें होतील.

(क्रमशः)

(पृष्ट १ वरून)

झाला. म्हणून एवढें परिवर्तन झाले. पुष्कळ लोक मारायला तयार होत नाहीत. कारण तो माणसे भित्री असतात. एक होता राक्षस. त्यानें एका माणसाला पकडले आणि दिवसभर तो त्याला काम सांगू लागला. माणूस थकला आणि म्हणाला, मी विश्रान्ति घेतो. तर राक्षस म्हणाला 'काम कर, नाहीतर मी तुला खाऊन टाकतो.' माणूस त्याला आणि काम करू लागला. पण राक्षस त्याला स्वस्थ बसू देईना आणि धाक घालू लागला. अखेर माणूस कंटाळला आणि म्हणाला खात असशील तर खा. मी काम करीत नाही. पण राक्षसाला काम करायला माणूस हवा होता म्हणून त्याने खाल्ले नाही. माणसाने भय सोडले म्हणून राक्षसाने त्याला खाल्ला नाही. तर मी सांगत होतो की येशू ख्रिस्ताने हें शिकविले की घाबरायचे नाही आणि समोरच्या माणसाला भय घालायचे नाही. हें लोकांना समजले नाही म्हणून त्यांनी त्याला पकडले आणि खिळे ठोकून मारला. तेव्हा तो म्हणाला कीं देवा, हे लोक अज्ञानी आहेत म्हणून त्यांनी हे केले. त्याना क्षमा कर, असा तो महापुरुष होऊन गेला. तो देवाला पिता म्हणायचा. ज्ञानदेवांनीहि परमेश्वराला बाप नांव दिले आहे. 'बाप रखुमा देवीवर.' म्हणून ईशुपिता म्हटले म्हणजे येशूने ज्याला पिता मानला होता तो भगवान. आणि दुसरे नांव प्रभू आहे. एक पक्षी आहे. तो सारखा ओरडतो. काय म्हणतो ? प्रभु तू, प्रभु तू त्याला धूरी म्हणतात. हिंदी लोक होला म्हणतात. अशी ही दोन नांवे आहेत.

ब्रम्हविद्या मंदिर
ता. १०–७–६४
प्रार्थना प्रवचन

संपादक :–श्री. गोपाळराव काळे, श्री. बसंतराव बोंबटकर,
प्रकाशक:–श्री. वसंतराव बोंबटकर,
मुद्रक:–गो. भा. जोशी, भास्कर प्रेस, वर्धा,
स्वामित्व:–महाराष्ट्र सर्वोदय मंडळ, मुंबई.

साम्ययोग दैनिक ता. १८-७-६४ अ.१०६ र.नं.ए.न.२९५
विनोबा वार्ता, मगनवाडी, वर्धा (म. राज्य)
श्री. बाबाजी

www.vinoba.in